

պատուով որ աշխատանքը արհամարհող, (աւագակա) ապակատական ժողովուրդը Թորթի ի գտնուով հայկական գիւղերը թայանելով՝ ապրեւուն համար անհրաժեշտը առանց նեղութեան հայթայթել :

ՏՐ. ՎԱԼԴԻՍԻՐ Բեկչ

(«Յարգեթուրթը Զայթուկ», 1900, Թիւ 5, 8, 10)



ՄՈՌԻՍ ՊԱՌԵՄՆ՝ «ԵՐԿԱՅ»-Ի ՄԱՍԻՆ

Ազգայնականութեան գաղափարը ջատագովող յօդուքն մը զոր Սոխո Պառն հրատարակած է «ԱՐ Ժուրնալ»-ի մարտի 18-ու յին մէջ. կը թարգմանենք հետեւեալ հատուածը ու Քորանացի գրագետը կը պանծացնէ Ս. Ղա. զարու վանքն ու «Տէրբան Երկաթ»-ը իբրեւ «ազգայնական» մեծ ուժեր :

... Ս. Պ. իսկ իսկական ժողովքէն զուրս ելլելու, գիշերին մէջ միայնակ, միտքս կ'առջնորդուէր դէպ ի աշխարհիս ամենահետաքրքրական վայրերէն մէկը, որքազան վայր մը ապահովուէս, ուր արմատախիլ եղած եւ տիւեղերէն չուրս կողմը ցրուած ժողովուրդի մը պատգամաւորները կ'աշխատին պահպանել, կամ՝ աւելի ճիշդ, ստեղծել իրենց ազգայնութիւնը, իրենց հասարակաց գիտակցութիւնը : Աշխարհիս ամենէն գեղեցիկ բնապատկերներէն մէկուն մէջ, վենետիկեան լճակին վրայ, Ս. Ղազարու հայկական վանքն է այն :

Իոյրը զբոսաշրջիկները անոր սքանչելի տեսարանը կը ճանչնան. արեւը մայր կը մանկ եկեղեցիներու հաւ Ս. Մարկոսին գմբէթները լուսավառելով. սեւ կոնտուրները արծաթէ լուրերուն վրայ կը շրջին. պալատները կ'երկարին Սքիպարինի քաղաքին վրայ : հանրային պարտէզներէն եւ Լիտոյէն ծառերն ու գալարիքը Ագրիականին մէջ կը հակին. հեռաւոր գանգալատուհներէն «Ավի Մարիա»ն կը հնչէ. եւ այս ամբողջ գեղեցկութիւնէն թիւթեւ տենդ մը կը բարձրանայ :

Բայց ազգայնական տեսակէտով, այդ Ս. Ղազարու կղզեակին գեղեցկութիւններն ու տնկերը մեզի աւելի կարեւոր պիտի երեւան, վաղեք որ մտն երկու գրեթէ րկեր այդ փոքրիկ հողին վրայ կը գտնուի, զինք պաշարող թոյլ հնչատներու ու շաղկապութիւն չի դարձներ երբեք : Իր բնակիչները, հայ բնիկ տիկզուներն, զիրենք կը նուիրին իրենց

մէկ քանի հարիւր գետտուի հայրենակիցներու դաստիարակմանը գործին, վարպետ ու աշակերտ, երեսակալութեամբ կ'ապրին Հայաստանի անհաւասար, ա' յնչալի ցուրտ ու ա' յնչալի տաք, կլիմային ներքեւ Երազներու ատեն թնշ պէս պիտի գտնեն, քանի որ անասնաւոր աշխատութիւն մը կը գրաւէ զիրենք, եւ այն ուրիշ բան չէ բայց եթէ ստեղծել, պահպանել, կամ եթէ կ'ուզէք վերագտնել հայկական աւգութիւնը :

... Տեսայ իրենց աշխատանքը. տպարան մըն է, իրենց շքեղ մատենադարանին մէջ հայ ժամանակագիրներու ձեռագիրները հաւաքած են : Ահա ստուգե՛ք են իրենց ազգայնականութեան բոլոր միջոցները :

Իմ ամենէն սիրելի բարեկամներէս մին, նշանաւոր գրագետ մը, իսկական հայրենասէր մը, այն երիտասարդ Հայք որ «Թելու տէ Թելու»-ին մէջ «Տիրբան Երկաթ» ստանուումով օսմանեան պետութեան աշաղան ցեղերուն վրայ առաջնակարգ ուսումնասիրութիւններ կը ստորագրէր, իր հայրենակիցներուն մասին սա տղերք կը գրէր. «Թէպէտ ամէն տեղ իրենց կ'ընկերանար միշտ կոնտուրած ու միշտ արիւնտած հայրենիքի մը յիշատակը, անոնք յամբար իրենց պատմութիւնը կը մոռնային. Իտալիոյ մէջ արդէն իտալերէն կ'ընդգրկէին, Տանկաստանի ու Պարսկաստանի մէջ կը թողնէին որ իրենց լեզուն ապականի բարբարոս աստիճաններու խամուր բոցով» :

Ս. Ղազարու Ակադեմիան լեզուն պահպանած եւ պարոյններով զայն արարած է, իրենց գրեթէ յիշցնելով հայերուն իրենց ծագումն ու անցեալը, նախ եւ առաջ արթնցողին ուղղային գաղափար : Դպրոցներն ալ տարածեցին զրօականութեան ու հայրենիքի պաշտամունքը : Ս. Պա. քսորի մշտնադասին մէջ է որ ստեղծուեցաւ Հայոց հայրենասիրական մատենադարութիւնը :

... Ս. Ղազարու վանքին դաստիարակութեանը կարելի է մեղադրել անոր շնչուած կոնտակտի նկարագրելը եւ շատ պատմական մշտահոգութիւնները. երիտասարդ Հայերը, նուրբը, իր նկատին թէ այն գրական կրթութիւնը զոր Թիֆլիսէն ընդունած են՝ մասնաւորապէս թանկագին եղած է ազգայնական մտածումին : Հայրենիք մը ձեռքացնելու համար, յիշատակներու ժառանգութիւն մը պէտք է : վենետիկ Ս. Ղազարու զայն կ'ընծայէ Հայերուն սպառնալից անաւոր աշխարհէն նստելու ծրագիր մը

ունենալ իրագործելու. այդ ծրագիրը կրնան ընդունիլ Թիֆլիզէն, ուր յեղափոխական աւանդներն նոր մտածումները կը խմորուին: Այսպէս Հայաստանը կը ստեղծուի երկու աշխատանոցներու մէջ, Բայց սա կէտը անհերքելի է թէ աշխարհիս ամէն կողմը տարտղնած ազդ մը որուն երկիրը բաժնուած է Ռուսաստանի, Պարսկաստանի եւ Օսմանեան Պետութեան միջեւ եւ որուն զակաները՝ իրենց առևտուրին կամ բնակած տեղերուն պահանջներէն մղուած՝ բազմալեզու են, կը պահպանուի կը վերակազմուի մատնադարանով մը եւ տըպարանով մը:

... Ու թանկագին յիշատակը Տիգրան Երկաթին որ այս օրերս մեռեր է քսանութիւն տարեկան՝ իր ազգին համար տաճած անկարող տարփանքէն ապանուած, մտքին մէջ կը խորհուի այն հզօր զբաղումներուն որոնց մէջ տեսայ այդ վանքը եւ զայն չըջակատող բանաստեղծական պատկերները:

ՄՈՌԻՍ ՊԱՌԷՍ



ՅԱԻԻ ԽԱՉԻՆ ՏԱԿ

— 0 —

Վ. Ն. Ին

Ճաւի խաչին տակ հասկացանք իրար...
Վէրքերի շրջման կապից մեր սըրտերը...
Եւ այդ օրումանից իրարու համար
Դարձանք սըրտակից աննենգ ընկերներ:

Լաւ օր չըտեսանք, մեր խելիք հոգիներ
Կապտեցան անվերջ բաղդի մտարակից...
Տառապանքի մէջ սիրած իմ ընկեր,
Ա՛խ էլ ինչո՞ւ լաւ այս նոր հարուածից:

Սըրբի՛ր արցունքըդ, օ՛, դա չէ՛ վայել
Տառապանքների չարքա՜յ որդեգրին...
Եւ անմահի պէս սովորի՛ր նայել՝
Մի՛ չա հեղինո՞ղ ժրպտո՞ղ՝ կեսանքի խաղերին,
Գարիկ

Ս.ՐԱՄ ՉԱՐԼԴ



ՊԵՏԱԳԱՄԱՌԻՐ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՆԸ

Շար. (*)

— 0 —

Եթէ ի Պոլիս երկու օր միջոց տուած ըլլային ինձ, վախճալով գործին պատասխանատուութեանէն, չէի յանձն առներ զայդ հոս, բայց հիմա կը տեսնեմ որ պէտք է ոգի ի բռնի աշխատել սխալ քայլ չառնելու, զանոնք ի գործ եւ ի միութիւն մղելու, գործը պարագայից համեմատ վարելու, միշտ ծրագրելու Պոլսոյ հրահանգներուն համեմատ՝ որ ազգին բաղձանքն է:

16/28 Յուն. — Որքանեան տնուր եւ լուռ է: Նարպէյ ալ ակար եմ ըսելով պառկած է: Բռնի հանեցի զինքը որ Անգղիոյ դեսպանատան դըրբերը գրէ:

Յանկարծ Մելիքօֆ զօրապետը եկաւ. ուրախութեամբ շրջապատեց զինքը. խել մը մը տերմական խօսքերէ յետոյ խնդրեցինք որ բարեխօսէ մեր գործոյն համար Կորլաքօֆէ թով: «Պիտի գնամ, կը խօսեմ, բաւ, բայց ես զինուորական եմ, դո՛ւք գործեցէք եւ կտաւ: վարութեանց մէջ խտրութիւն մի գնէք: ամեննէն օգուտ քաղել ջանալեք»: Այդպէս որ հայ ազգին այսպիսի մի բարեպաշտուն ատիթ չէր պատահած, օգուտ քաղելու է: Միւրթ ֆրանսէսքն եւ մերթ հայերէն կը խօսէր շատ սիրտ լիր կերպիւ:

Յետոյ Նարպէյի հետ ներքին սինակն առանձնացաւ եւ ապա մեկնեցաւ:

Մելիքօֆին միկիւնէն յետոյ, յորտեղից, եւ, Չերազ եւ Տ., երբորք կարգի լիազօրաց գրեց:

Վերադարձին տեսանք որ Օ. եկած է որուն պատմեցի երէկուան անցքը ի մասին Նուպարի եւ մեր բրածը. «Երբ նեղը մնանք քեզի պիտի գործենք» աւելցուցի:

— Ժամը չին Բոցոտով գացի:

— «Տէպա» ի եւ Ռոմանին թղթակիցներուն յանձնեցինք մեր թղթերը որ տպուին: Այլ այսուհետեւ ձայն հանելու հոգը պէտք է ունենանք:

— Նարպէյ եւ Որքանեան վերադարձան ու նկարագրեցին ընդունելութիւնը:

— Նարպէյ զանդատեցաւ թէ զինքը մարդու տեղ գտող չէլայ. ամէն բան Որքանեանի անունով կուգայ եւ կ'երթայ: «Ըրածդ բըծախնդրութիւն է, ըսի, զուգը մի էք եւ ոչ երկու. ուստի անուն պահանջելը տղայութիւն է»:

Որքանեանի ծանրութիւնը Նարպէյի թով եւ Նարպէյի բարեձեւութիւնը Որքանեանի թով կը պակսին: այս երկու յատկութիւնները ներսէսին վրայ կան: երանքի թէ եւ միայն եւ:

(*) Տես «Առաջիկա», Բ. Տարեթիւ 1—2, 3: